

Uppgift B 30 p

Sammanfatta huvudinnehållet och redogör för tes och argument i texten av David Brooks publicerad i Dagens Nyheter 8/8 2016. Kommentera även språk och stil i texten.

Rubrik:

Argumentationsanalys

Samhället vilar inte bara på egon

Belönar man ett litet barn för hjälpsamhet blir det mindre intresserat av att hjälpa till. Att bygga samhällsinstitutioner på antagandet att människor är själviska varelser riskerar att skapa mer själviskhet.

Det västerländska samhället vilar på antagandet att människan i grunden är självisk. Machiavelli och Hobbes gav oss inflytelserika tankeskolor med den mänskliga själviskheten som bas. Sigmund Freud gav oss en själviskhetens psykologi. Barn "är totalt egoistiska, de upplever sina behov intensivt och går hänsynslöst in för att tillgodose dem", skriver han.

Den klassiska nationalekonomin arbetar efter en modell som säger att människan främst drivs av materiellt egenintresse. Statsvetenskapen utgår från att vi drivs av begär att maximera vår makt.

Men denna världsåskådning är uppenbart felaktig. I verkligheten motvägs själviskheten av empati och altruism. Detta är inte sliskig sentimentalitet utan ett vetenskapligt faktum: Redan i späd ålder byggs våra nervförbindelser av kärlek och omsorg. Vi har utvecklats till att samarbeta med varandra och ha medkänsla. Vi är starkt motiverade att bistå andra och delge dem våra kunskaper.

Om ett barn på ett och ett halvt år ser en man tappa en klädnypa försöker det ta upp den och lämna den till honom inom fem sekunder, ungefär lika lång tid som det tar en

vuxen att erbjuda sin hjälp, skriver Matthieu Ricard i sin bok "Altruism". Belönar man ett litet barn för hjälpsamhet med en present minskar benägenheten att hjälpa, i några studier med upp till 40 procent.

När vi bygger akademiska discipliner och samhällsinstitutioner på antaganden om själviskhet förbiser vi de motiv som driver människor i många situationer.

Än värre är att man faktiskt kan slå ut deras tendens att vara snälla om man förväntar sig att de är själviska.

Samuel Bowles har en mängd exempel i sin bok "The moral economy". Daghemmen i Haifa i Israel bötfällde föräldrar som var sena när de hämtade sina barn på kvällen. Andelen föräldrar som kom för sent fördubblades. Innan boten infördes hämtade de barnen i tid av hänsyn till personalen, men efteråt blev det en ekonomisk transaktion. De gjorde sig inga samvetsbetänkligheter för att de ställde till besvär.

I Boston hade brandkårerna haft obegränsade sjukdagar, men 2001 ändrade den politiskt ansvarige regeln och satte gränsen vid 15 om året. De som överskred gränsen fick löneavdrag. Plötsligt hade den etiska plikten att betjäna stadens invånare ersatts av ett utilitaristiskt ekonomiskt arrangemang. Antalet brandmän som sjukanmälde sig vid jul och nyår steg tiofalt från året innan.

För att förenkla resonemanget kan man säga att det finns två linser att se alla situationer genom, den ekonomiska och den moraliska.

I och med att man inför ett ekonomiskt incitament lär man människor att se sin situation genom en ekonomisk lins. I stället för att följa sin naturliga fallenhet för ömsesidighet, tjänstvillighet och samarbete uppmuntras de att göra en egoistisk lönsamhetskalkyl: "Vad tjänar jag på det här?"

Genom att mana fram en ekonomisk motivation får man ofta sämre resultat. Vi behöver bara tänka oss vad som skulle hända med ett äktenskap om båda parter gick in i det med tanken "jag vill ha mer ut av det här än jag satsar". Utsikterna för ett sådant äktenskap är inte goda.

Många av våra engagemang, i yrkeslivet eller civilsamhället, är sådana. För att vara en god medborgare, en god medarbetare, måste man engagera sig altruistiskt i någon grupp eller för något ideal, som man kan luta sig mot när det känns svårt och frustrerande att göra sitt som samhällsmedlem. Vare sig man är lärare som tjänar elever, soldat som tjänar sitt land eller kontorist som trivs med arbetskamraterna är den moraliska motivationen mycket starkare än den finansiella.

Arrangemang som enbart fäster avseende vid den ekonomiska linsen bara förstör allting.

År 1776 definierade Adam Smith kapitalismen som en maskin som organiserar det privata egenintresset för att bringa allmänt välstånd. Några år senare skapade USA:s grundare ett statsskick strukturerat för att förvandla privata motstridande särintressen till en rådpläggande demokrati. Båda vilar på en realistisk syn på den mänskliga naturen och vill göra om privata tillkortakommanden till offentlig dygd.

Men på den tiden fanns det gott om institutioner som predikade att den moraliska linsen måste motväga den ekonomiska: religiösa samfund, skrän, ideella organisationer, värnplikt och hederskoder.

Sedan dess har de institutioner som poängterar det moraliska perspektivet vittrat bort medan de som manipulerar incitament – marknaden och staten – har vuxit. Nu har ekonomiskt nyttotänkande blivit det normala sättet att analysera samhället och betrakta världen. Vi har hamnat i ett samhälle som är mindre samarbetstillvänt, mindre tillitsfullt, mindre effektivt och mindre tilltalande.

Genom att utgå från att människor är själviska och prioritera arrangemang baserade på egenintresse har vi stärkt en egoistisk inställning. Det är tid att vända på den klassiska nationalekonomin och statsvetenskapen. Det är dags att bygga institutioner som tar vara på människans naturliga lust att göra gott.

David Brooks i *Dagens Nyheter* 8/8 2016

Översättning: Margareta Eklöf

Kommentar:

David Brooks är en amerikansk journalist och författare